

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

28. srpnja 2016.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Socijalna politika – Direktiva 2000/78/EZ – Jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja – Članak 3. stavak 1. točka (a) – Direktiva 2006/54/EZ – Jednake mogućnosti i jednako postupanje prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada – Članak 14. stavak 1. točka (a) – Područje primjene – Pojam ‚pristup zapošljavanju, samozapošljavanju ili obavljanju zanimanja‘ – Podnošenje molbe za posao radi postizanja formalnog statusa kandidata samo kako bi se mogao istaknuti zahtjev za naknadu štete zbog diskriminacije – Zloporaba prava“

U predmetu C-423/15,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud, Njemačka), odlukom od 18. lipnja 2015., koju je Sud zaprimio 31. srpnja 2015., u postupku

Nils-Johannes Kratzer

protiv

R+V Allgemeine Versicherung AG,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta (izvjestitelj), predsjednica vijeća, A. Arabadžiev, J.-C. Bonichot, C. G. Fernlund i S. Rodin, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Wathelet,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za N.-J. Kratzera, on osobno,

— za R+V Allgemeine Versicherung AG, B. Göpfert, *Rechtsanwalt*,

— za njemačku vladu, T. Henze i A. Lippstreu, u svojstvu agenata,

— za vladu Ujedinjene Kraljevine, M. Holt, u svojstvu agenta, uz asistenciju K. Apps, *barrister*,

* Jezik postupka: njemački

— za Europsku komisiju, M. Kellerbauer i D. Martin, u svojstvu agenata,
odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku koji se odnosi na tumačenje članka 3. stavka 1. točke (a) Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja (SL 2000., L 303, str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 69.) i članka 14. stavka 1. točke (a) Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada (SL 2006., L 204, str. 23.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 5., svezak 1., str. 246.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Nilsa-Johannesa Kratzera i društva R+V Allgemeine Versicherung AG (u daljnjem tekstu: R+V) u vezi s njegovim zahtjevima za naknadu štete, naknadu imovinske štete te zahtjevu da se tuženiku naloži propuštanje podnesenih zato što je pretrpio diskriminaciju na temelju svoje dobi i spola time što je R+V odbio njegovu molbu za posao koja je bila predmet natječaja.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2000/78

- 3 Članak 1. Direktive 2000/78 određuje:

„Svrha ove Direktive je utvrditi opći okvir za borbu protiv diskriminacije na temelju vjere ili uvjerenja, invaliditeta, dobi ili spolnog opredjeljenja u vezi sa zapošljavanjem i obavljanjem zanimanja, kako bi se u državama članicama ostvarila primjena načela jednakog postupanja.”

- 4 Članak 3. stavak 1. te direktive propisuje:

„U granicama nadležnosti prenesenih na Zajednicu, ova se Direktiva primjenjuje na sve osobe, bilo u javnom ili privatnom sektoru, uključujući javna tijela, u odnosu na:

- (a) uvjete za pristup zapošljavanju, samozapošljavanju ili uvjete za obavljanje zanimanja, uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u radni odnos, bez obzira na to o kojoj se vrsti djelatnosti radi te na svim profesionalnim razinama, uključujući napredovanje;

[...]”

- 5 Članak 17. te direktive glasi kako slijedi:

„Države članice donose pravila o sankcijama koja se primjenjuju na kršenja odredbi nacionalnog prava, donesenih u skladu s ovom direktivom, a poduzimaju i sve potrebne mjere kako bi se osigurala primjena tih pravila. Sankcije, koje mogu uključivati isplatu odštete žrtvi, moraju biti djelotvorne, proporcionalne i odvrćajuće. [...]”

Direktiva 2006/54

6 Članak 1. Direktive 2006/54 predviđa:

„Cilj je ove Direktive osigurati provedbu načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada.

Ona u tu svrhu sadržava odredbe za provedbu načela jednakog postupanja s obzirom na:

(a) mogućnost zapošljavanja, uključujući napredovanje, i strukovnog osposobljavanja;

[...]”

7 Prema članku 14. stavku 1. navedene direktive:

„Zabranjuje se izravna i neizravna diskriminacija na temelju spola u javnom i privatnom sektoru, uključujući javna tijela, s obzirom na:

(a) uvjete za pristup zapošljavanju, samozapošljavanju ili uvjete za obavljanje zanimanja, uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u radni odnos, bez obzira na to o kojoj se vrsti djelatnosti radi te na svim profesionalnim razinama, uključujući napredovanje;

[...]”

8 Članak 18. te direktive glasi kako slijedi:

„Države članice u svoje pravne sustave ugrađuju potrebne mjere kako bi osigurale stvarnu i učinkovitu naknadu štete odnosno restituciju, ovisno o odredbama države članice, za štetu koju je pretrpjela oštećena osoba kao posljedicu diskriminacije na temelju spola, vodeći računa da ta naknada odnosno restitucija bude odvratajuća i proporcionalna pretrpljenoj šteti. [...]”

9 Članak 25. iste direktive glasi:

„Države članice utvrđuju propise o sankcijama primjenjive kod povreda nacionalnih odredaba donesenih na temelju ove direktive i poduzimaju sve potrebne mjere kako bi osigurale njihovu primjenu. Sankcije, koje mogu uključivati isplatu naknade žrtvi, moraju biti učinkovite, proporcionalne i odvratajuće. [...]”

Njemačko pravo

10 Člankom 1. Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (Opći zakon o jednakom postupanju) od 14. kolovoza 2006. (BGBl. 2006. I, str. 1897.) u svojoj verziji koja se primjenjuje na spor u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: AGG) određeno je:

„Svrha ovog zakona je spriječiti ili ukloniti svaku diskriminaciju na temelju rase ili etničkog podrijetla, spola, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, dobi ili seksualnog identiteta.”

11 Članak 2. stavak 1. AGG-a predviđa:

„Na temelju ovog zakona, diskriminacija na osnovi jednog ili više razloga navedenih u članku 1. zabranjena je kad se tiče:

1. uvjeta za pristup zapošljavanju, samozapošljavanju ili uvjeta za obavljanje zanimanja, uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u radni odnos, bez obzira na to o kojoj se vrsti djelatnosti radi te na svim profesionalnim razinama, uključujući promaknuće,

[...]”

12 Članak 6. stavak 1. AGG-a navodi:

„U smislu ovog zakona zaposlenici su:

1. radnice i radnici,

[...]

U smislu ovog zakona, zaposlenici su također osobe koji su kandidati za posao, kao i oni čiji je radni odnos prestao.”

13 Sukladno članku 7. stavku 1. AGG-a:

„Zaposlenici ne smiju trpjeti diskriminaciju na temelju razloga iz članka 1.; ova zabrana se također primjenjuje kada osoba odgovorna za diskriminaciju samo pretpostavlja da u okviru diskriminirajuće radnje postoji jedan od razloga iz članka 1.”

14 Članak 15., stavci 1. i 2. AGG-a glase kako slijedi:

„1. U slučaju povrede zabrane diskriminacije, poslodavac je odgovoran za naknadu uzrokovane štete. Ta obveza se ne primjenjuje ako poslodavac nije odgovoran za povredu.

2. U slučaju neimovinske štete, zaposlenik može tražiti pravičnu novčanu naknadu štete. U slučaju nezapošljavanja, ta naknada štete ne može biti veća od tri mjesečne plaće ako zaposlenik ne bi bio zaposlen čak ni u okviru postupka zapošljavanja u kojem ne bi bilo diskriminacije.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

15 U ožujku 2009., R+V je objavio natječaj za radna mjesta pripravnika namijenjena osobama s diplomom u područjima ekonomskih znanosti, matematike primijenjene na gospodarstvo, informatike primijenjene na gospodarstvo i prava.

16 Kriteriji koje je zahtijevao natječaj bili su odlična sveučilišna diploma u jednom od predmetnih područja, stečena maksimalno godinu dana prije ili koja će biti stečena u sljedećim mjesecima i relevantno praktično iskustvo u struci, stečeno, na primjer, kroz obuku, pripravnništva ili studentske poslove. Za kandidate iz područja prava također se zahtijevalo da su položili dva državna pravna ispita i smjer „radno pravo” ili medicinska znanja.

17 N.-J. Kratzer je podnio molbu za posao pripravnika u području prava ističući ne samo da ispunjava sve kriterije iz natječaja, nego da, kao odvjetnik i bivši rukovoditelj osiguravajućeg društva, raspolaže rukovoditeljskim iskustvom te je naviknut preuzimati odgovornost i raditi samostalno. Također je

naveo da je prošao obuku kako bi postao odvjetnik specijaliziran za radno pravo i da se, zbog smrti svojeg oca, bavio opsežnim spisom iz medicinskog prava te je zbog toga raspolagao velikim iskustvom u tom području.

- 18 R+V je 19. travnja 2009. odbio molbu za posao N.-J. Kratzera navodeći da mu trenutno ne može ponuditi radno mjesto.
- 19 N.-J. Kratzer je 11. lipnja 2009. podnio pisanu pritužbu društvu R+V kojom je tražio naknadu štete u iznosu od 14 000 eura zbog diskriminacije na temelju dobi.
- 20 R+V je zatim pozvao N.-J. Kratzera na razgovor za posao s načelnikom službe za ljudske resurse, početkom mjeseca lipnja 2009., pojašnjavajući da je do odbijanja njegove molbe za posao došlo automatski i da ono nije odgovaralo njihovim namjerama.
- 21 N.-J. Kratzer je odbio taj poziv i predložio raspravu o svojoj budućnosti u društvu R+V kada njegov zahtjev za naknadu štete bude prihvaćen.
- 22 Podnio je tužbu za naknadu štete u iznosu od 14 000 eura zbog diskriminacije na temelju dobi pred Arbeitsgerichtom Wiesbaden (Radni sud u Wiesbadenu, Njemačka). Nakon što je zatim saznao da je R+V četiri predmetna pripravnička mjesta dodijelio isključivo ženama, iako je više od 60 poslanih molbi za ta mjesta bilo gotovo jednako raspodijeljeno između muškaraca i žena, N.-J. Kratzer je zahtijevao dodatnu naknadu štete od 3 500 eura zbog diskriminacije na temelju spola.
- 23 Nakon što je Arbeitsgericht Wiesbaden (Radni sud u Wiesbadenu) odbio njegovu tužbu, N.-J. Kratzer podnio je žalbu protiv te odluke pred Hessisches Landesarbeitsgerichtom (Viši radni sud savezne zemlje Hessen, Njemačka) koji je kao odgovor odbio žalbu N.-J. Kratzera.
- 24 N.-J. Kratzer je zatim podnio zahtjev za reviziju pred sudom koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku.
- 25 U tim je okolnostima Bundesfinanzhof (Savezni sud za financije, Njemačka) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članak 3. stavak 1. točku (a) Direktive 2000/78 i članak 14. stavak 1. točku (a) Direktive 2006/54 tumačiti na način da i osoba iz čije molbe za radno mjesto proizlazi da ne želi postići zaposlenje i radni odnos, nego samo status kandidata kako bi mogla istaknuti zahtjeve za naknadu štete traži „pristup zapošljavanju ili obavljanju zanimanja“?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje:

Može li se situacija u kojoj status kandidata nije stečen radi zaposlenja i radnog odnosa nego radi isticanja zahtjeva za naknadu štete prema pravu Unije smatrati zlouporabom prava?”

O prethodnim pitanjima

- 26 Sud koji je uputio zahtjev svojim pitanjima, koje valja ispitati zajedno, u biti pita treba li članak 3. stavak 1. točku (a) Direktive 2000/78 i članak 14. stavak 1. točku (a) Direktive 2006/54 tumačiti na način da je slučaj u kojem osoba koja, podnoseći svoju molbu za posao, ne želi postići taj radni odnos, nego samo formalni status kandidata s jedinim ciljem da zahtijeva naknadu štete, obuhvaćen pojmom „pristupa zapošljavanju ili obavljanju zanimanja” u smislu tih odredbi i može li se, na temelju prava Unije, takva situacija smatrati zlouporabom prava.

- 27 U skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, treba podsjetiti da je u okviru postupka povodom zahtjeva za prethodnu odluku predviđenog člankom 267. UFEU-a, koji se temelji na jasnom razdvajanju funkcija između nacionalnih sudova i Suda, nacionalni sudac jedini ovlašten utvrditi i ocijeniti činjenice glavnog postupka (vidjeti osobito presudu od 25. listopada 2012., Rintisch, C-553/11, EU:C:2012:671, t. 15.). U tom kontekstu, Sud je samo ovlašten očitovati se o tumačenju ili o valjanosti prava Unije s obzirom na činjeničnu i pravnu situaciju kako ju je opisao sud koji je uputio zahtjev, kako bi tom sudu dao elemente koji će mu koristiti u rješavanju spora (vidjeti, posebno, presudu od 9. studenoga 2006., Chateignier, C-346/05, EU:C:2006:711, t. 22.).
- 28 Prema tome, na pitanja koje je postavio Bundesarbeitsgericht (Savezni radni sud) treba odgovoriti na temelju činjeničnih elemenata koje je naveo u svojoj odluci kojom je uputio zahtjev.
- 29 U tom pogledu, iz te odluke proizlazi da spor u glavnom postupku obilježava činjenica da N.-J. Kratzer nije podnio molbu za pripravničko mjesto u društvu R+V s namjerom da postigne taj radni odnos, nego samo formalni status kandidata s jedinim ciljem da zahtijeva naknadu štete na temelju direktiva 2000/78 i 2006/54.
- 30 Činjenična situacija s obilježjima koja su opisana u navedenoj odluci načelno nije obuhvaćena područjem primjene direktiva 2000/78 i 2006/54.
- 31 Naime, treba istaknuti da se prema samim riječima naslova tih direktiva, one odnose na područje zapošljavanja i obavljanja zanimanja.
- 32 U tom pogledu, valja podsjetiti da prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, kako iz naslova i preambule tako i iz sadržaja i krajnjeg cilja Direktive 2000/78 proizlazi da se njome želi uspostaviti opći okvir koji bi svakoj osobi osigurao jednakost postupanja „pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja”, pružajući joj učinkovitu zaštitu od diskriminacije na temelju nekog od razloga iz njezina članka 1., među kojima je i dob (vidjeti, posebno, presude od 16. listopada 2007., Palacios de la Villa, C-411/05, EU:C:2007:604, t. 42.; od 13. rujna 2011., Prigge i dr., C-447/09, EU:C:2011:573, t. 39., kao i od 13. studenoga 2014., Vital Pérez, C-416/13, EU:C:2014:2371, t. 28.).
- 33 U vezi s direktivom 2006/54, njezin cilj je, sukladno članku 1. stavku 1., osigurati provedbu načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada.
- 34 Konkretno, iz članka 3. stavka 1. točke (a) Direktive 2000/78, kao i članka 1. drugog stavka točke (a) i članka 14. prvog stavka točke (a) direktive 2006/54 proizlazi da se te direktive primjenjuju na osobu koja želi pristupiti zapošljavanju, uključujući mjerila odabira i uvjete za primanje u taj radni odnos (vidjeti presudu od 19. travnja 2012., Meister, C-415/10, EU:C:2012:217, t. 33.).
- 35 Međutim, osoba koja podnosi molbu za posao u uvjetima koji su opisani u točki 29. ove presude očito ne želi postići radno mjesto za koje se formalno prijavila. Ta osoba se prema tome ne može pozvati na zaštitu koju nude direktive 2000/78 i 2006/54. Suprotno tumačenje bilo bi nespojivo sa svrhom tih direktiva, kojom se želi svakoj osobi osigurati jednakost postupanja „pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja”, pružajući tako učinkovitu zaštitu od određene diskriminacije, posebno u pogledu „pristupa zapošljavanju”.
- 36 Usto, ta osoba se ne može, u tim okolnostima, smatrati „žrtvom” u smislu članka 17. Direktive 2000/78 i članka 25. Direktive 2006/54 ili „oštećenom osobom” koja je pretrpjela „štetu” u smislu članka 18. Direktive 2006/54.
- 37 Nadalje, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, stranke se ne mogu s namjerom prijave ili zloporabe pozivati na pravna pravila Europske unije (vidjeti presudu od 13. ožujka 2014., SICES i dr., C-155/13, EU:C:2014:145, t. 29., kao i navedenu sudsku praksu).

- 38 Utvrđenje postojanja zlorabe zahtijeva spoj objektivnog i subjektivnog elementa (vidjeti presudu od 13. ožujka 2014., SICES i dr., EU:C:2014:145, t. 31.).
- 39 S jedne strane, u pogledu objektivnog elementa, takvo utvrđenje traži da iz skupa objektivnih okolnosti proizlazi da se, bez obzira na formalno poštovanje pretpostavki predviđenih propisom Unije, ne postiže cilj tog propisa (vidjeti presude od 14. prosinca 2000., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, t. 52., kao i od 13. ožujka 2014., SICES i dr., C-155/13, EU:C:2014:145, t. 32.).
- 40 S druge strane, takvo utvrđenje zahtijeva subjektivni element, to jest da iz skupa objektivnih elemenata mora proizlaziti da je glavni cilj predmetnih radnji dobivanje neopravdane koristi. Naime, zabrana zlorabe nije relevantna ako predmetne radnje mogu imati drugo opravdanje osim samog dobivanja koristi (vidjeti presude od 21. veljače 2006., Halifax i dr. C-255/02, EU:C:2006:121, t. 75.; od 22. prosinca 2010., Weald Leasing, C-103/09, EU:C:2010:804, t. 30., kao i od 13. ožujka 2014., SICES i dr., C-155/13, EU:C:2014:145, t. 33.).
- 41 Kako bi se utvrdilo postojanje tog drugog elementa, koji se veže uz namjeru subjekata, posebno treba uzeti u obzir potpuno prividni karakter predmetnih radnji (vidjeti, u tom smislu, presude od 14. prosinca 2000., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, t. 53. i 58.; od 21. veljače 2006., Halifax i dr., C-255/02, EU:C:2006:121, t. 81.; od 21. veljače 2008., Part Service, C-425/06, EU:C:2008:108, t. 62., kao i od 13. ožujka 2014., SICES i dr., C-155/13, EU:C:2014:145, t. 33.).
- 42 Na sudu koji je uputio zahtjev je da provjeri, sukladno pravilima dokazivanja nacionalnog prava, pod uvjetom da ne ugrožava učinkovitost prava Unije, jesu li svi elementi koji čine zlorabu ostvareni u glavnom postupku (vidjeti presude od 14. prosinca 2000., Emsland-Stärke, C-110/99, EU:C:2000:695, t. 54.; od 21. srpnja 2005., Eichsfelder Schlachtbetrieb, C-515/03, EU:C:2005:491, t. 40.; od 21. veljače 2006., Halifax i dr., C-255/02, EU:C:2006:121, t. 76., kao i od 13. ožujka 2014., SICES i dr., C-155/13, EU:C:2014:145, t. 34.).
- 43 U tom pogledu, ako objektivno proizlazi, s jedne strane, da unatoč formalnom ispunjenju pretpostavki predviđenih direktivama 2000/78 i 2006/54, svrha tih direktiva nije postignuta i da je, s druge strane, N.-J. Kratzer prividno poslao molbu za posao s glavnim ciljem ne da stvarno postigne taj radni odnos, nego da se pozove na zaštitu koju nude te direktive s namjerom postizanja nedopuštene koristi, što mora provjeriti sud koji je uputio zahtjev, treba dakle smatrati da je N.-J. Kratzer zloupotrijebio pozivanje na navedenu zaštitu.
- 44 U tim okolnostima, na postavljena pitanja valja odgovoriti tako da članak 3. stavak 1. točku (a) Direktive 2000/78 i članak 14. stavak 1. točku (a) Direktive 2006/54 treba tumačiti na način da slučaj u kojem osoba koja, podnoseći svoju molbu za posao, ne želi postići taj radni odnos, nego samo formalni status kandidata s jedinim ciljem da zahtijeva naknadu štete, nije obuhvaćena pojmom „pristupa zapošljavanju ili obavljanju zanimanja” u smislu tih odredbi i da se takav slučaj može, ako su ostvareni svi traženi elementi na temelju prava Unije, smatrati zloupotrijebom prava.

Troškovi

- 45 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Članak 3. stavak 1. točku (a) Direktive Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja i članak 14. stavak 1. točku (a) Direktive 2006/54/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 5. srpnja 2006. o

provedbi načela jednakih mogućnosti i jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u pitanjima zapošljavanja i rada, treba tumačiti na način da slučaj u kojem osoba koja, podnoseći svoju molbu za posao, ne želi postići taj radni odnos, nego samo formalni status kandidata s jedinim ciljem da zahtijeva naknadu štete, nije obuhvaćena pojmom „pristupa zapošljavanju ili obavljanju zanimanja” u smislu tih odredbi i da se takav slučaj može, ako su ostvareni svi traženi elementi na temelju prava Unije, smatrati zlouporabom prava.

Potpisi